

MALİ PLANLAMA VE TÜRK EKONOMİSİ İÇİN BİR DENEME

Dr. Sevil KORUM

Bu tez'de, son on yılda ilgi çeken ve üzerinde durulmaya başlanan makro düzeyde mali planlama konusu incelenmeye ve uygulama açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Plan uygulamasında karşılaşılan sorunlar, planlanan ekonomik gelişmenin gerçekleştirilebilmesi için sadece reel kaynak ve kullanımları planlamanın yeterli olmadığını, reel planla tutarlı şekilde mali kaynak ve kullanımlarının da planlanması ve mali politikaların buna göre saptanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu görüş, makro düzeyde mali planlama için çalışmaların başlamasını sağlamış, ancak temel teorik sorunlar ve veri bulmada karşılaşılan güçlükler teorik ve uygulamaya dönük çabaları önemli ölçüde sınırlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, makro düzeyde mali planlamanın öngereklerini belirlemek, yöntem ve yaklaşımları tartışmak, geliştirilen modellerin hangi aşamada bulunduğunu, bu modellerden planlamada ne ölçüde ve nasıl yararlanılabileceğini, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı için de bir deneme yaparak, değerlendirmektir.

Çalışma üç kesimden oluşmuştur. Birinci kesimde iki bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde makro düzeyde mali planlama tanımlanmakta ve öngerekleri tartışılmaktadır. Daha sonra, uygulanacak farklı yöntem ve yaklaşımların planlamaya katkısı araştırılmaktadır.

İkinci Bölümde makro düzeyde mali planlamanın istatistiki veri gerekleri incelenmektedir. Mali hesap sistemleri için alternatif yaklaşımlar ve bu yaklaşımların teorik temelleri tartışılmakta, uygulanabilirlikleri araştırılmaktadır.

Çalışmanın İkinci Kesiminde, makro düzeyde mali planlama için geliştirilen modeller incelenmektedir. Modeller, temel yakla-

şımlarına göre iki bölümde incelenmiştir. Orta dönem mali planlama modellerinin incelendiği Üçüncü Bölüm'de B. Kragh ve R. Stone'un geliştirdiği modeller ile Genel Denge Modeli üzerinde durulmakta, Fransız VI. Planında uygulanan yaklaşım belirtilmeye çalışılmaktadır. Bölüm sonunda orta dönem mali planlama modellerinin teorik temelleri ve uygulanabilirlikleri tartışılmaktadır.

Dördüncü bölümde ise, kısa dönem mali planlama modelleri incelenmektedir. Önce Türkiye'nin ekonomik ve mali yapısı ve istatistikî veri düzeyi dikkate alınarak B. Hansen ve B. Kragh'ın geliştirdiği iki modelin özellikleri belirtilmeye çalışılmaktadır. Diğer *kısa dönem mali planlama modelleri olarak, konsolide bilanço analizi, enflasyonist itme modeli ile fon akımı istatistiklerine dayanan iki model, Yugoslav fon akımı modeli ve Latin Amerika ülkeleri için geliştirilen modeller incelenmektedir. Bölüm sonunda kısa dönem modellerinin geçerliliği ve sınırlılıkları tartışılmaktadır.*

Üçüncü Kesim'de, mali planlamanın Türk planlamasına katkısının ne olabileceği araştırılmaktadır. Bu amaçla Beşinci Bölüm, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarının, mali planlama açısından değerlendirilmesine ayrılmıştır. İstatistikî veri düzeyindeki kayıtlılık nedeniyle Birinci Plan'da mali planlamadan, ancak hedeflerin mali yönden yapılabilirliğini ve tutarlılığını çok makro düzeyde test etme amacıyla yararlanılabileceği, politikaların belirlenmesinde kullanım şansının olmadığı anlaşılmaktadır.

İkinci Plan'da ise makro düzeyde istatistikî veri kayıtlılığının bulunmadığı görülmektedir. Planda mali planlamanın uygulanmamış olmasının, tutarlılık yapılabilirlik ve genel mali politika çerçevesi ile ilgili olarak ne tip sorunlar yarattığı tartışılarak, mali planlamanın katkısının ne olabileceği araştırılmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde M. J. Fry'ın, Türk ekonomisi için mali planlamada, Stone modelinin uygulanabilirlik koşullarını belirleyen çalışması incelenmiştir.

Altıncı Bölüm'de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına B. Kragh'ın mali planlama modelini uygulama denemesi yapılmaya çalışılmaktadır. Amaç, modelin, planın mali açıdan yapılabilirliğini, özel ve kamu kesimleri için test etme ve mali politikaları saptamada yol gösterici olma başarısını araştırmaktır. Deneme, modelin mali planlama amacıyla kullanılabileceğini göstermektedir. Uygulama istikrar politikalarının saptanmasında sorunun ex ante tasarruf-yatırım eşitliğini sağlamanın ötesinde, borçlanma ve borç verme arasında eşitliği kurmak şeklinde ele alınması gerektiğini

göstermektedir. Bu bulgu, Üçüncü Plan döneminde parasal denge sorununun önemli olabileceğini, programların hazırlanmasında bu sorunun çözümüne yönelecek kısa dönem mali planlama modellerinden yararlanmanın zorunlu olduğunu belirtmektedir.

Deneme, Kragh modelinin mali planlamada daha etkin ve güvenilir kullanımı için bazı ek çalışmaların sonuçlarından yararlanma gereğini de ortaya koymaktadır. Bu çalışma konuları, özel tasarruf davranışının daha gerçekçi tahminini sağlayabilmek amacıyla gelir grupları ayrıntısında araştırılması ve özel teşebbüslerde oto-finansman yapısının incelenmesidir. Bu ek bilgiler, alternatif politikaların etkilerinin model yardımıyla araştırılabilmesini sağlayabilecektir.

Kragh modeli denemesi, 1963-1971 dönemi için, modele temel olacak finansman açık ve fazlaları hesap sistemini kurmayı gerektirmiştir. Bu hesap sisteminin uygulanması, millî muhasebe sistemine göre elde edilen istatistiklerin, finansman istatistikleri ile kontrol edilmesinde ve tutarlılığının araştırılmasında istatistiklerin güvenilirliğini arttırma açısından büyük yarar olduğunu açıkça göstermiştir.